

Sent: Thursday, June 04, 2015

Subject: Vanaduspensioni jätkusuutlikkuse edendamise

Hea partner

Sotsiaalministeerium koostöös rahandusministeeriumiga ning Eesti Koostöö Kogu kaasabil algatab arutelud, et analüüsida pensioniindeksi ning vanaduspensioniea asjakohasust ja mõju pensionikindlustussüsteemi finantsilisele ja sotsiaalsele jätkusuutlikkusele.

10. märtsil 2015 toimus ministeeriumite poolt esmastele sihtrühmadele suunatud riikliku pensionikindlustuse jätkusuutlikkuse olukorra ja edaspidise tegevuskava tutvustus. 2. juunil 2015 toimus sotsiaalministeeriumis **Riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse edendamise JUHTRÜHMA** esimene koosolek. Seal tutvustatud materjalid ja koosoleku memo on lisatud käesolevale e-mailile.

Eesmärgiga fikseerida esmased mitteformaalsed esindusorganisatsioonide arvamused **oodatakse 19. juuniks 2015** vastuseid alljärgnevatele pensioni adekvaatsuse ja solidaarsuse küsimustele:

ADEKVAATSUS

1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit?

1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida?

1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpensioni (nt 15 aastat miinimumpalgaga)?

1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga?

2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit?

SOLIDAARSUS

3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust?

3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sissetulekust või olema pigem võrdsed?

3.2. Kui suur oleks aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus?

Vastused palume saata:

Lelo Liive, Eesti Koostöö Kogu (lelo.liive@kogu.ee) ja Cc: Kristiina Rääk, Sotsiaalministeerium (kristiina.raak@sm.ee)

PS! Samadele adressaatidele palume teatada soovist seda informatsiooni edaspidi mitte saada!

Lugupidamisega

Kristiina Rääk, Sotsiaalministeerium

Lelo Liive, Eesti Koostöö Kogu

**Riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse edendamise analüüsi ja ettepanekute
väljatöötamise**
lähteülesanne

1. Tagapõhi

Riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse edendamise ajendeid on mitmeid. Riikliku pensionikindlustuse seaduse paragrahvides 26 ja 61⁵ on sätestatud Vabariigi Valitsusele kohustus analüüsida pensioniindeksi ning vanaduspensioniea asjakohasust ja mõju pensionikindlustussüsteemi finantsilisele ja sotsiaalsele jätkusuutlikkusele. Vastavad analüüsid on sotsiaalministeeriumi ja rahandusministeeriumi koostöös tehtud 2007. ja 2012. aastal. 2012. aasta analüüsi fookus oli automaatsetel kohandumismehhanismidel (sh paindliku eapiiriga pensionidel), pensioniindeksil, kvalifikatsiooniperioodidel ning ennetähtaegsel ja edasilükatud vanaduspensionil.

2011. aastal valmis Poliitikauuringute Keskuse Praxis poolt rahandusministeeriumi tellimisel uuring „Eesti sotsiaalkindlustussüsteemi jätkusuutliku rahastamise võimalused“¹, mis käsitleb muuhulgas riikliku pensionikindlustuse tuleviku prognoose ja väljakutseid, pakkudes samal ajal ka võimalikke lahendusi.

2014. aastal koostas Riigikontroll auditiaruande „Riigi pensionisüsteemi jätkusuutlikkus“², milles sedastas, et praegune süsteem soodustab varajast pensionile minekut ja riik vajab pikaajalist plaani, kuidas tagada pensionisüsteemi jätkusuutlikkus tööealiste inimeste vähenemise, pensionäride arvu suurenemise ja oodatava eluea kasvu tingimustes.

Ettevalmistatav analüüs otseselt ei käsitle järgmisi pensionikindlustust puudutavaid teemasid: töövõimetuspensionide reform ning eripensionide, väljateenitud aastate ja soodustingimustel vanaduspensionide reform ja muudatused kohustuslikus kogumispensionis. Otsuste tegemisel tuleb aga arvestada kõigi nende muudatuste tulemustega, sest nende reformidega tehtavad otsused mõjutavad riikliku pensionikindlustuse tulevikku.

10. märtsil 2015 toimus sihtrühmadele rahandusministeeriumi ja sotsiaalministeeriumi poolt riikliku pensionikindlustuse jätkusuutlikkuse olukorra ja edaspidise tegevuskava

¹ <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2011-Sotsiaalkindlustussusteemi-j%C3%A4tkusuutlik-rahastamine.pdf>

² <http://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikkusega/Pressiteated/tabid/168/ItemId/704/amid/557/language/et-EE/Default.aspx>

tutvustus. Tutvustuse järgselt moodustati sihtrühmade ja ministeeriumide esindajatest juhtrühm ja selle juurde sotsiaalkindlustuse ekspertidest projektimeeskond.

2. Eesmärk

Peamine eesmärk on, et inimestel on praegu ja tulevikus adekvaatsed vanaduspensionid ja riiklik pensionikindlustussüsteem on finantsiliselt jätkusuutlik. Selle eesmärgi täitmiseks jõutakse ühiskondlikule kokkuleppele pensionikindlustuse eesmärkide ja tasemete osas ning tehakse ettepanekud selleks vajalike pensioniskeemi muudatuste kohta.

Pensionikindlustuse eesmärgid, mille tasemete osas kokkulepet otsitakse:

- a) pensionide adekvaatus ehk piisavus (milline on piisav pension);
- b) pensionide solidaarsus (kui suur peab/võib olla pensionide varieeruvus);
- c) pensionikindlustuse jätkusuutlikkus (millal on pensionikindlustus jätkusuutlik).

Tegurid, millega saab peamiselt pensionikindlustuse eesmärke mõjutada – pensioniiga (sh paindlik pensioniiga, ennetähtaegne ja edasilükatud pensioniiga), pensionivalem, pensioniindeks, kvalifikatsiooniperiood. Kõiki nimetatud tegureid saab mõjutada automaatselt kohanduvate mehhanismide kaudu.

3. Tegevused

Analüüsi ja ettepanekute väljatöötamise käigus toimub töö neljas tegevussuunas – analüüsi ja ettepanekute ettevalmistamine; analüüsi ja ettepanekute läbivaatamine; kaasamine ja teavitustegevused; analüüsi ja ettepanekute dokumendi koostamine, kokkulepete sõlmimine.

Tööjaotus tegevuste läbiviimisel on järgmine:

Juhtrühm:

- kaasab vajadusel töösse eksperte, teeb ettepanekuid uuringute ja analüüside läbiviimiseks;
- teeb ettepanekuid riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse edendamiseks seotud küsimuste arutamiseks sotsiaalkindlustusreformi valitsuskomisjonis;
- vormistab sotsiaalkindlustusreformi valitsuskomisjonile esitatava analüüsi ja lõplike ettepanekute juurde oma seisukoha lisades vajadusel liikmete eriarvamused ja/või alternatiivsed ettepanekud;
- osaleb projektiga seotud aruteludel ja esitlustel, avalikustab töö tulemused ja ettepanekud ning korraldab vajadusel nende tutvustamiseks avalikke arutelusid.

Projektimeeskond:

- teeb juhtrühmale ettepanekud projekti lähteülesande ning tegevus- ja ajakava kohta;
- analüüsib riikliku vanaduspensioni praegust seisust ja koostab selle prognoosi (baasstsenaarium);

- lepib juhtrühmaga konsulteerides kokku prioriteetsed analüüsimist vajavad teemad analüüsides neid tunnustatud teoreetiliste käsitluste baasil ning tuues välja teadaoleva rahvusvahelise praktika;
- töötab välja võimalikud muudatused, toob välja nende plussid ja miinused ning prognoosib muudatuste mõju;
- tutvustab oma töö vahetulemusi ning lõplikke ettepanekuid juhtrühmale;
- koostab sotsiaalkindlustusreformi komisjonile esitatava analüüsi ja ettepanekute dokumendi lõppteksti.

Taktik:

- korraldab juhtrühma liikmete koostööd, asjaajamist ja tehnilist teenindamist ning avalikkuse kaasamist;
- koondab juhtrühma seisukohad ja materjalid, vajadusel viib läbi läbirääkimised.

Tegevused on kavandatud paralleelsetena, tegevuste sisu ja orienteeruv ajagraafik on järgmine.

Tegevussuund 1: Ettevalmistamine

Toimumise aeg: aprill 2015 – juuni 2015

Tegevussuuna 1 raames moodustatakse mitteformaalne juhtrühm ja projektimeeskond, koostatakse lähteülesanne ning arutatakse see läbi juhtrühma liikmetega, koostatakse tegevus- ja ajakava vajalike analüüsides ja uuringute läbiviimiseks. Samuti määratletakse töökorralduse alused analüüsi ja ettepanekute dokumendi koostamiseks ning valitakse taktik.

Tegevussuund 2: Analüüsiperiood

Toimumise aeg: juuni 2015- märts 2016

Juhtrühma ülesandeks on läbi arutada eespool toodud küsimused ja teha nendes teemades omapoolsed ettepanekud. Neid ettepanekuid analüüsib projektimeeskond ja annab omapoolse arvamuse juhtrühmale. Projektimeeskond analüüsib riikliku vanaduspensioni praegust seisust ja koostab selle prognoosi, samuti koostab analüüsi juhtrühmaga kokkulepitud pensionikindlustuse eesmärkide ja tasemete kohta.

Tegevussuund 3: Kaasamine ja teavitustegevus

Aeg: aprill 2015 – aprill 2016

Juhtrühma poolt heakskiidetud lähteülesanne, vahetulemused ja lõppversioon avalikustatakse. Viiakse läbi arutelud oluliste osapooltega – eelkõige töövõtjate, tööandjate, pensionäride, puuetega inimeste, õpilaste ja üliõpilaste esindusorganisatsioonide ja avaliku sektoriga. Kasutatakse ekspertide hinnanguid.

Avalikustamise ja arutelud korraldab SA Eesti Koostöö Kogu, mis ei välista juhtrühma ja projektimeeskonna liikmete iseseisvat teemade käsitlemist. Aruteludel osalevad juhtrühma ja projektimeeskonna liikmed ning taktik.

Tegevussuund 4: Analüüsi ja ettepanekute dokumendi koostamine

Aeg: september 2015 – märts 2016

Tegevussuuna 4 käigus toimuvad läbirääkimised huvitatud osapoolte vahel, mille aluseks on analüüsiperioodil koostatud alternatiivsed ettepanekud. Sotsiaalkindlustusreformi valitsuskomisjonile esitatakse analüüs ja ettepanekud, mille sisuks on:

- riikliku pensionikindlustuse olukorra kirjeldus;
- võimalike arenguteede (jätkustsenaarium + alternatiivid) kirjeldamine ning nende mõju analüüs vanaduspensioni jätkusuutlikkusele ja kogu ühiskonna arengule;
- soovitava arengutee valik koos põhjenduste väljatoomisega;
- huvitatud osapoolte vahelise kokkuleppe mittesaavutamisel lisatakse eriarvamused.

Juhtrühma poolt heakskiidetud analüüs ja ettepanekud esitatakse sotsiaalkindlustusreformi valitsuskomisjonile 3. märtsiks 2016.

Mitteformaalsed arvamused vanaduspensioni jätkusuutlikkuse küsimustele, juuni 2015

1	Kindlustus seltside Liit (EKSL), Mart Jesse	<p>Vaatasime teie saadetud materjalid ja küsimused üle. Esimene tähelepanek on muidugi see, et teie edastatud materjalidest ilmneb soov käsitleda esimest ja teist sammast eraldiseisvalt. Peame omalt poolt osutama, et see ei ole asjakohane, sest neid peab käsitlema koos. Teiseks võiksime alguses ikkagi vaadelda tänase asendusmäära eesmärke ja mõtelda, kas see on reaalne või mitte, mida peaksime tegema, et selleni jõuda, milliseid ohufaktoreid näeme, mis seda ohustavad jne. Samuti peaksime tegelema aspektidega, mis puudutavad riiklike kohustuste tekkimist ja muutumist üldisemal tasemel (nt. automaatsed kohandumismehhanismid).</p> <p>Kui me nendest aspektidest ei lähtu ja keskendume ka teie küsimustest läbi kõlavale riiklikule miinimumprogrammile, siis peaks kogu uuringu ümber sõnastama nii, et riik otsib "minimaalset" katet, millest allapoole enam minna ei saa.</p> <p>Allpool leiate aga mõned vastused küsimustele. Rääkides võimalikest indikaatoritest ja miinimummääradest, siis ei ole üht, ühest ja õiget vastust. Indikaatoreid peaks alati vaatlema mitmeid, samuti pensionisüsteemi sotsiaalset mõju laiemalt. Nt. on ilmne, et välja- ja sissemaksete põhimõtted mõjutavad ühiskonda ka mujal, nagu näiteks immigratsioon, töajäätur, maksukäitumine, säästmine jne. Seetõttu on vaid fiskaalsetele eesmärkidele või vähestele indikaatoritele keskendumine väga ohtlik tee.</p> <p>Kuivõrd teie küsimused on nii laia teema kohta vähemasti selles analüüsi etapis liiga kitsalt sõnastatud, samuti ei olnud sugugi mitte kerge sisustada mõnda kasutatud terminit, olid meil märkimisväärsed sisemised kõhklused, kas ja kuidas nendele üldse vastata. Seetõttu palume neid mitte käsitleda meie tervikliku vaadena pensionisüsteemile.</p> <p>ADEKVAATSUS</p> <p>1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit? Miinimumpension ei peaks olema sõltuvusse seatud mingist muust määrast ja see peaks olema endiselt nagu rahvaspensionigi sõltuv ühekordsetest poliitilistest otsustest, s.t. riik otsustab kui suur see on. Indikaatoreid selle juurde saab ju (ja peabki) tuua mitmeid. Aga üks peamiseks indikaatoriks on ikkagi see, kui palju riigil raha on, et seda maksta. Kõikvõimalikud suhtarvud on ju vaid illustratsioon selle juures.</p> <p>1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida? On sobiv</p> <p>1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpensionit (nt 15 aastat miinimumalgaga)? 15 aastat tundub üsna mõistlik</p>
---	--	---

		<p>1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga? Tundub mõistlik</p> <p>2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit? Üht ja õiget indikaatorit ei ole olemas SOLIDAARSUS</p> <p>3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust? Pensionite jaotust näitab kõige paremini tervikpilt, mis näitab, kuidas pensionid jagunevad. Selle baasil saab järeldada, kas raha jaguneb õiglaselt või mitte.</p> <p>3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sisse maksetest või olema pigem võrdsed? See sõltuvus on elementaarne. Kui seda ei oleks, oleks tulemuseks üks ja ühtne riiklik elatusraha. Sarnasus väljamaksetes eeldaks ka sarnaseid sisse makseid, vastasel juhul minnakse solidaarsusega liiale.</p> <p>3.2. Kui suur oleks aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus? Kui suur on aga aktsepteeritav palkade ebavõrdsus? Ega ei olegi. Pensionite puhul on küsimus ikka selles, kui väike võib olla riiklik miinimumpension. Kui keegi on oma teise või kolmandasse sambasse palju raha kogunud, saabki ta väga palju pensioni, kuigi esimese osa võib olla ka väga väike.</p>
2	<p>Eesti Folkloorinõukogu (EFN) / CIOFF® Estonia, Ene Lukka-Jegikjan</p>	<p>ADEKVAATSUS</p> <p>1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit? Töötatud aastad, sissetuleku suurus ja laste arv.</p> <p>1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida? Töötatud aastad, sissetuleku suurus ja laste arv. On.</p> <p>1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpension (nt 15 aastat miinimumpalgaga)? ~20 aastat staaži, vähemalt 1 üleskasvatatud laps.</p> <p>1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga? JAH</p> <p>2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit? 1. küsimuse vastused SOLIDAARSUS</p> <p>3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust? Töötatud aastad</p> <p>3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sisse maksetest või olema pigem võrdsed? Võiksid sõltuda</p> <p>3.2. Kui suur oleks aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus? Vahe mitte üle 300 euro</p>
3	<p>Eesti Maksumaksjate Liit</p>	<p>Edastan maksumaksjate liidu seisukoha. Kuigi materjalidest nähtub, et tulude poolt ei soovita käsitada, soovime meie siiski vaadata maksustamise poolt koos võimalike muudatustega pensionisüsteemis. Ja meie ettepanek on väga lihtne - kui soovitakse pensione tänase valemiga võrreldes rohkem võrdsustada, siis tuleks ka võrdsustada sisse makseid (st</p>

	(EML), Lasse Lehis	kehtestada sotsiaalmaksule lagi). Kui sotsiaalmaksule lage ei kehtestata, siis peaks ka säilima võimalus saada suurema maksu eest suuremat vastuhüve. Vastasel juhul võib tõusetuda küsimus kogu süsteemi kooskõlast põhiseadusega.
4	Eesti Raamatukojuhoidjate Ühing (ERKÜ), Reet Olevsoo	<p>ADEKVAATSUS</p> <p>1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit?</p> <p>1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida?</p> <p>Absoluutne vaesus ei peaks kindlasti oleme eesmärgiks. Seega ei pea õigeks seda mingi arvestuse alusena või eesmärgina kasutada. Pigem siis suhteline vaesus (kuigi ka see tundub karm). Kuigi, igasugune lause, kus on kirjas sõna vaesus, ei tundu ka loogiline: ei saa olla eesmärk, et riigi elanikud elavad vaesuses.</p> <p>1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpensionit (nt 15 aastat miinimumpalgaga)?</p> <p>Tundub õiglane</p> <p>1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga?</p> <p>Võiks võrduda</p> <p>2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit?</p> <p><i>Pensionit suurus ei tohiks sõltuda keskmisest palgast, nii et staažiosa jääb alla ühe. Iga töötatud aasta peaks andma pensionit arvutamisel ühe staažiaasta, suurema palga puhul tuleks staažiaasta indekseerida. Ka miinimumpalga saajad peaksid ka saada oma töö eest täisaasta. Kui siiski rakendada keskmist palka, siis peaks see olema netomediaankeskmine.</i></p> <p>SOLIDAARSUS</p> <p>3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust?</p> <p>3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sissetulekust või olema pigem võrdsed?</p> <p>Võrdsemad kui praegu, et ei oleks tippe all ega üleval.</p>
5	Üliõpilaskoondade Liit (EYL), Johann Peetre, Jaanus Müür	<p>ADEKVAATSUS</p> <p>1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit?</p> <p>Absoluutne vaesus.</p> <p>1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida?</p> <p>Rahvapension peaks olema miinimumeesmärk ehk see peaks olema seotud absoluutse vaesuspiiriga. Kui inimene on aga töötanud 15 aastat miinimumpalgaga, siis ei tohiks tema pension olla võrdeline absoluutse vaesuspiiriga, vaid</p>

		<p>pension võiks olla miinimumpalga suurune.</p> <p>1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpensioni (nt 15 aastat miinimumpalgaga)? 15 aastat miinimumpalgaga.</p> <p>1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga? Ei, sest miinimumpensionit tuleks arvestada sarnaselt praegusele ehk see peaks olema suhtes töötatud aastatega, kuid sealjuures töötatud aasta miinimumpalgaga peaks võrduma ühe pensioniaastaga.</p> <p>2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit? Agregaatasendusmäär. SOLIDAARSUS</p> <p>3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust? Eluea jooksul makstav pension. Seda ka põhjusel, et tulevikus võiks olla mõeldav, et inimene ise otsustab, kui vanalt pensionile jääda ja vastavalt sellele siis kujuneb igakuine pensioni suurus.</p> <p>3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sisse maksetest või olema pigem võrdsed? Kõik peaksid toime tulema ehk tagatud elatusmiinimum, kuid edasi peaksid sõltuma sisse maksetest. St pensionisüsteem peaks olema järgmine: 1) kõigile, olenemata töötatud aastatest, peab olema tagatud rahvapension, mis on võrdne absoluutse vaesuspiiri suurusega; 2) kodanikele, kes on töötanud 15 aastat (1 pensioniaasta oleks võrdeline 1 töötatud aastaga miinimumpalga juures), oleks pension suuruses miinimumpalk; 3) kui inimene on töötanud vähemalt 15 aastat ja saanud miinimumpalgast suuremat palka, siis võib ta vastavalt oma sissetulekule pensionilisa koguda (sammastesse).</p> <p>3.2. Kui suur oleks aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus? Ükskõik kui suur, kui minimaalne pension tagab normaalseks elamiseks piisava sissetuleku (lähtuvalt agregaatasendusmäärast).</p>
6	MTÜ Lastekaitse Liit (LKL), Helika Saar	<p>MTÜ Lastekaitse Liit tänab võimaluse eest esitada omapoolsed tähelepanekud seoses riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse edendamiseks.</p> <p>Eesti on olukorras, kus peamiste pensionisüsteemi puudujääki süvendavate demograafiliste protsesside hulka kuuluvad rahvastiku vananemine, negatiivne loomulik iive ning pidev tööealiste inimeste ja laste väljaränne.</p>

<p>MTÜ Lastekaitse Liit on seisukohal, et riigi pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse saavutamiseks on vaja välja töötada pikaajaline plaan ja arendada süsteemi terviklikult. Väga oluline on teiste sotsiaalkindlustussüsteemide tugi ning tööturu ja -suhete pindlikkuse suurendamine (sh pakkuda karjääri lõpufaasis paralleelselt töötamisega võimalust osaleda riiklikus täiendus- ja ümberõppes), mis tagaks inimeste võimekuse töötada ka vanemas eas. Samuti on vaja tõhustada isikukaitsevahendeid, nt tagada rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus, ning soodustada tööealiste liikumisharrastusi, võimaldades tööandjal tasuda töötaja liikumisharrastuste eest maksuvabalt (st kaotada praegune erisoodustuskeem).</p> <p>Lapse õiguste konventsiooni järgi on igal lapsel õigus adekvaatsele elustandardile.³ Eesti inimarengu aruande 2012-2013 kohaselt peituvad Eesti paljude tublide keskmiste näitajate taga ebamõistlikult suured ühiskonnasisesed erinevused – olgu tegemist regionaalsete erisuste, sooliste lõhede või eestlaste ja muulaste vaheliste kääridega.⁴ Kannatajaks on ennekõike haavatavamad rühmad sh lapsed. Rahvaloenduse andmetel elas 2012. aasta alguses Eestis 246 346 last, kelle osakaal rahvastikus oli veidi üle 18%. Kümne aasta taguse ajaga võrreldes on lapsi ligikaudu 17% vähem.⁵ Statistika kohaselt elas 2012 ca iga viies laps suhtelises vaesuses, ning kohalike omavalitsuste võrdluses erineb laste suhteline vaesus ligi kuus ja pool korda (Harjumaa versus piiriäärsed alad Kirde- ja Lõuna-Eestis).⁶</p> <p>Laste vaesus ja sotsiaalne tõrjutus on üks peamistest Euroopa Liidu väljakutsetest, seega on Euroopa Komisjoni andnud soovitus (20.2.2013) <i>Investeerides lastesse aitame neil välja rabeleda ebasoodsate olude ringist</i>⁷. Märtsis 2013 Eestit külastanud Euroopa Nõukogu inimõiguste volinik Nils Muižnieks rõhutas, et laste vaesus vajab Eestis rohkem tähelepanu, ning aeg on tõsta sotsiaalkaitse taset, pöörates erilist tähelepanu kõige haavatavamatele (sh. lapsed, lasterikkad pered). EAPN (European Anti Poverty Network) iseseisva ekspertgrupi poolt avaldati 2013 aastal raport <i>Investing in children: breaking the cycle of disadvantages</i>⁸, mis käsitleb eelnimetatud Euroopa Komisjoni soovitusete analüüsi, mille kohaselt on Eestil: 1) vaja muuta sotsiaaltoetuste süsteem efektiivsemaks ja peretoetuste süsteem</p>

3 Reinomägi, A., Sinisaar, H., Toros, K., Kutsar, D. (2013) *Sissejuhatus: lapse õigused ja heaolu*. Statistikaameti kogumik: Laste heaolu. Tallinn

4 Heidmets, M. (2013) *Kokkuvõtte*. Eesti inimarengu aruanne 2012-2013. Eesti maailmas. Eesti Koostöö Kogu. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.kogu.ee/wp-content/uploads/2013/05/EIA20122013.pdf>

5 Rahvaloenduse tulemused. Statistikaamet 2012. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.stat.ee/63779>

6 Laes, T.-L. (2013) *Laste vaesus kohalikes omavalitsustes*. Statistikablogi. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://statistikaamet.wordpress.com/category/sotsiaalstatistika/>

7 Arvutivõrgus kättesaadav: file:///C:/Users/Helika/Downloads/C_2013_778_ET_ACTE_f.pdf

8 Arvutivõrgus kättesaadav: [file:///C:/Users/Helika/Downloads/Network%202013-2_synthesis%20report_EN%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Helika/Downloads/Network%202013-2_synthesis%20report_EN%20(1).pdf)

<p>harmoniseerida ning muuta paindlikumaks, et parandada võimalusi pere- ja tööelu ühildamiseks; 2) rakendamaks paremini lapse – ja perepoliitikat, vaja suurendada efektiivsemat järelvalvet KOV'ides; 3) perede tugiteenuste arendamiseks vaja välja töötada veelgi spetsiifilisemad meetmed, uuesti määratleda riigi ja kohaliku omavalitsuste kohustused ja reorganiseerida rahastussüsteem, et parandada nende teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust, mis peavad olema tagatud seaduse kohaselt. Eelnimetatud soovitusi on väga oluline arvestada ka tööealiste inimeste ja sellega seotud laste väljarände vähendamise saavutamiseks.</p> <p>Eesti inimarengu aruande 2012-2013 kohaselt peaks Eesti lähiaastate ülesandeks saama nõrgemate ühiskonnaliikmete järeltoomine, võimestamine, neile positiivse arenguperspektiivi pakkumine. Majanduskasv üksi ei tõsta edaspidi enam elukvaliteeti, kui SKP kasvuga ei kaasne sissetulekute ebavõrdsuse vähenemine ja kui SKP kasv ei paranda leibkondade toimetulekut (Abbot, Wallace 2012). Eesti fiskaalpoliitiline edu on vaja viia mikrotasandini – inimeste igapäevaeluni.⁹ Olukorras, kus tunnetuslikult hindavad eestimaalased end viletsamaks kui näitab objektiivne statistika (nt terviseseisundi või palga vastavuse osas töötaja kvalifikatsioonile), tuleb mõelda, kuidas võimendada eestimaalasi nii, et nad tunneksid end väärtuslike ja mõjukatena¹⁰.</p> <p>Ebavõrdse kohtlemise vältimiseks on vaja pöörata pensionisüsteemi reformimisel kindlasti tähelepanu ka sihtgruppidele, kes on olnud hoolduskohustuse tõttu (nt omastehooldajad, puuetega laste vanemad) tööhõivest eemal. Antud asjaolu tuleb arvesse võtta ka proportsioonide kehtestamisel, mis puudutab sissetulekute osakaalu pensionide puhul. Pensionide teatav ebavõrdsus on tulevikus vältimatu, samas on oluline süsteemi korrastamisel arvesse võtta, et ebavõrdsus ei osutuks edaspidi selliseks, mis tooks kaasa teatud gruppide sotsiaalse tõrjutuse. Seega on vaja tagada inimeste toimetulekut võimaldav sissetulek, mistõttu absoluutne vaesus ei ole piisav näitaja miinimumeesmärgiks.</p> <p>Oluline on tagada mõistliku elatustaseme säilimine. Seega on MTÜ Lastekaitse Liit seisukohal, et rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga, eriti võttes arvesse rahvapensioni suurust toitja kaotuse puhul.</p> <p>Solidaarsusest rääkides tuleb tähelepaneku pöörata ka soolisele võrdsuslikkusele, mis on inimõigus ja demokraatliku valitsemisvormi toimimise eeldus. Eesti on palgalõhe osas Euroopas esirinnas. Ebavõrdne kohtlemine soo alusel on põhjus, miks on ressursid jagunenud ühiskonnas naiste ja meeste vahel ebaõiglaselt. Üks selline ressurss</p>
--

9 Toots, A. (2013) *Kokkuvõtte: Eesti elukvaliteedi paradoksid*. Eesti inimarengu aruanne 2012-2013. Eesti maailmas. Eesti Koostöö Kogu. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.kogu.ee/wp-content/uploads/2013/05/EIA20122013.pdf>

10 Ibid.

		<p>on sissetulek. Palk mõjutab aga otseselt kõiki sissetulekuvorme, sest nii pension, töötuskindlustus kui ka vanemahüvitis sõltuvad palga suurusest. Seega ei mõjuta palk mitte ainult naiste ja meeste olevikku, vaid see mõjutab elukvaliteeti ka järgmistel eluetappidel. Sooline ebavõrdsus ja sooline kihistumine on struktuursed ilmingud, mille muutmine ja tasakaalustamine ei ole üksikisikute või –gruppide võimuses, vaid millega ühiskonna moderniseerimise nimel peavad tegelema kõik osapooled.</p> <p>Naiste majanduslik sõltumatus on muuhulgas aluseks naiste ja laste vaesusmäära riski kahanemisele, eriti võttes arvesse asjaolu, et Eestis kasvab iga neljas laps üksikvanemaleibkonnas (24% ehk 55 665 alaealist last)¹¹, ning üksikvanemaks on peamiselt naised. Lastega üksikvanema leibkondadest on üksikemasid 92% (33 408 leibkonda) ja üksikisasid 8% (2808 leibkonda). Üksikvanematega seoses on tihti teemaks ka nende majanduslik toimetulek, sest perekonna ülalpidamiseks peab piisama ühe inimese sissetulekust ka siis, kui peres kasvab mitu last. See omakorda muudab üksikvanemad kooseluse elavate paaridega võrreldes sõltuvamaks riigi pakutavatest toetustest. Kui Eestis üldiselt elatub peamiselt toetustest ja hüvitistest ligi 12% alaealisi lapsi kasvatavatest abielus või vabaabielus elavatest inimestest, siis üksikvanematest 15%. Teiste isikute ülalpidamisel elab 6% üksikvanematest. Kui palk või tulu ettevõtlusest on peamine elatusallikas 75%-l kooseluse elavatest inimestest, kellel on lapsed, siis üksikvanematest vaid 68%-l. 75%-l lastega üksikvanemaleibkondades on kõik liikmed hõivatud. Ühtegi töötava liikmeta lastega üksikvanemaleibkondi oli 9%. Sõltumine sotsiaalsetest siiretest tõstab aga üksikvanemate vaesusriski.</p> <p>Nii palgalõhe, kui ka naiste karjäärikatkestused (nt laste sünd, hoolduskohustuse täitmine (sh omastehooldajad ja puuetega lastega kodus on reeglina naised)) toovad endaga kaasa naiste väiksema pensioni tulevikus. Seetõttu oleks õigustatud nn vanemapensioni tasumine, mis aitaks eelnevatest teguritest tingitud ebavõrdset olukorda pensioniea saabumisel vähendada.</p>
7	Eesti Kirikute Nõukogu (EKN); Ruudi Leinus	ADEKVAATSUS 1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit? - Miinimumpensionit võiks mõõta absoluutse vaesusega. 1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida? - Miinimumeesmärgiks võiks olla 2 kordne absoluutne vaesus. 1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpensionit (nt 15 aastat miinimumpalgaga)? - staaž/panus miinimumpensionit saamiseks võiks olla 20 aastat miinimumpalgaga. 1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga? - Rahvapension peaks olema suurem kui

		<p>miinimumpension, nt 1,4 kordne</p> <p>2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit? - Sotsiaalmaksustatud palk SOLIDAARSUS</p> <p>3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust? - staažiosa</p> <p>3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sissemaksetest või olema pigem võrdsed? – Pensionid peaksid sõltuma sissemaksetest.</p> <p>3.2. Kui suur oleks aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus? – Aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus võiks olla kuni 5 kordne</p>
8	<p>MTÜ Eesti Omastehoolidus (EOH); Ivar Paimre</p>	<p>ADEKVAATSUS</p> <p>1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit?</p> <p>1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida? Absoluutse vaesuse piirmäär võib sobida miinimumpensioni baasosa määraks.</p> <p>1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpensioni (nt 15 aastat miinimumalgaga)? Pensionistaaži komponent asendub järk-järgult tasutud sotsiaalkindlustusmaksu kindlustusosaga. Seetõttu oleks otstarbekas seada miinimummäär tasutud sotsiaalkindlustusmaksule, millest alates tekib õigus miinimumpensionile, vähemakstud sotsiaalkindlustusmaksu korral kehtiks vähendatud koefitsient.</p> <p>1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga? Käesoleval hetkel on rahvapension madalam, kui absoluutse vaesuse piir ja erineb pensioni baasosast 14,1115€ võrra. Rahvapension iseseisvalt ei võimalda toimetulekut, seega ei sobi miinimumpensioniks. Täiendavate toetuste vajadus – riigieelarvelised või kohaliku omavalitsuse eelarvest; selle võrra võib ka miinimumpension olla suurem.</p> <p>2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit? Keskmise pensioni mõõtmisel lähtuda reaalsest keskmisest pensionist, mediaanpension. Võrdluses reaalse pensioni ostujõud.</p> <p>SOLIDAARSUS</p> <p>3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust?</p> <p>3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sissemaksetest või olema pigem võrdsed? Sõltuvuses sissemaksetest nii sotsiaalkindlustusmaksu kui ka kogumispensioni osas. Diferentseeritud II samba suunas.</p> <p>3.2. Kui suur oleks aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus? Ebavõrdsus tuleneb selgelt brutopalga erinevustest. Seejuures tuleb arvestada siiski erinevaid tingimusi ja tööhõives osalemise või mitteosalemise asjaolusid.</p>

		Ümberjagamine saab olema ebaproportsionaalne igal juhul. Samas tuleb hinnata iga inimese panust vääriliselt. Hetkel on pensionide erisus eripensionide tõttu niigi ligi 6-7-kordne.
9	Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsiooni TALO; Haldi Ojamaa	<p>ADEKVAATSUS</p> <p>1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit?</p> <p>- Miinimumpension peaks olema vähemalt 75% riigi miinimumtöötasust. Ühe miinimumtöötasuga töötatud aasta eest peaks arvestatama ühe pensioniaasta koefitsiendi.</p> <p>1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida?</p> <p>- Absoluutne vaesus ei sobi. Näitajaks sobib miinimumtöötasu alusel arvestatud pension.</p> <p>1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpension (nt 15 aastat miinimumpalgaga)?</p> <p>- Vähemalt 25 aastat töötamist vähemalt miinimumtöötasuga ja sellelt arvestatava sotsiaalmaksuga. Lühema tööstaažiga töötajad saaksid pensioni proportsionaalselt töötatud ajaga, seda võiks nimetada rahvapensioniks ja rahvapension saajateks oleksid ka mittetöötanud isikud, toimetulekutoetuse saajad, Eestis pikemat aega elanud isikud.</p> <p>1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga? Ei. Rahvapension oleks väiksem. Rahvapension suurus peaks diferentseerima makstes vähem kui 25 aastat töötanud isikutele proportsionaalselt tasutud sotsiaalmaksu alusel ja mittetöötanutele elatusmiinimumi.</p> <p>2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit?</p> <p>- Keskmine pension peaks olema vähemalt 25% eelmise aasta riigis kehtivast töötasust.</p> <p>SOLIDAARSUS</p> <p>3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust?</p> <p>- Tööstaaž ja makstud sotsiaalmaks.</p> <p>3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sisse maksetest või olema pigem võrdsed?</p> <p>- Peavad kindlasti sõltuma sisse maksetest.</p> <p>3.2. Kui suur oleks aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus?</p> <p>Eeldades, et miinimumpension on 75% riigis kehtivast miinimumtöötasust ja keskmine pension on 75% eelmisel aastal sotsiaalmaksuga maksustatavast tulust, ei tohiks maksimum vanaduspension (I samm) olla kõrgem kui 4-</p>

		kordne miinimumpension.
10	Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon (ESA); Rünno Lass	<ul style="list-style-type: none"> • absoluutne vaesuspiir võiks olla miinimumeesmärgiks sobiv näitaja miinimumpensionile; • rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga; • pensionid peaksid olema pigem võrdsemad, kuid peaks ka tulevikus sõltuma mingis osas siiski ka sissemaksetest.
11	Eesti Naisteühenduste Ümarlaud (ENÜ); Eha Reitelmann	<p>ADEKVAATSUS</p> <p>1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit?</p> <p>1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida?</p> <p>Arvame, et meie riigi senise arengu valguses, kus valdava enamiku inimeste jaoks pension peab siiski pigem pakkuma kaitset vaesuse eest, võiks selleks olla elatusmiinimumi kordne, näiteks kahekordne elatusmiinimum.</p> <p>1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpensioni (nt 15 aastat miinimumpalgaga)?</p> <p>Aluseks peaks olema reaalselt töötatud aastad, leiame, et 15 töötatud (või tööga võrdsustatud tegevuses oldud) aastat võiks tagada miinimumpensioni.</p> <p>1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga?</p> <p>Ei peaks. Rahvapension, mida saaksid alla 15 aastat töötanud kodanikud või sisserändajad, võiks olla võrdne absoluutse vaesuse piiriga.</p> <p>2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit?</p> <p>Suhe elatusmiinimumiga (praegu 203 eur kuus). Pigem peaks aga keskmise pensioni asemel rääkima aga mediaanpensionist. Tähelepanu tuleks pöörata sellele, kui palju inimesi kuulub madala ja palju kõrgema pensioniga gruppi.</p> <p>SOLIDAARSUS</p> <p>3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust</p> <p>Arvesse tuleks kindlasti võtta pensionäri sugu, sooline lõhe ei tohiks ületada 5%. Selleks tuleb tunduvalt suurendada baasosa kaalu.</p> <p>3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sissemaksetest või olema pigem võrdsed?</p> <p>Arvestades seda, et Eestis ei ole palgad vastavuses tehtud töö tegeliku väärtusega ühiskonnale ei era- ega</p>

		<p>riigisektoris, peaksid pensionid olema pigem võrdsed. See on eriti oluline naiste jaoks. Riik ei ole ka suutnud täita oma kohustust soolise võrdõiguslikkuse edendamisel ja naiste diskrimineerimise likvideerimisel. Teatavasti on Eestis EL suurim palgalõhe, mille kaotamisega riik ei ole süstemaatiliselt ja otsustavalt tegelenud.</p> <p>Praegu kehtiv pensionisüsteem on naiste jaoks kaudselt diskrimineeriv (kaudse diskrimineerimisega on tegu juhul, kui väliselt neutraalne säte, kriteerium, tava või tegevus seab ühest soost isikud, võrreldes teisest soost isikutega, ebasoodsamasse olukorda), kuna juba lähiaastatel pensioniikka jõudvate naiste pensionid hakkavad tulenevalt oluliselt väiksematest palkadest olema meestega võrreldes tunduvalt madalamad ja naiste vaesusrisk suureneb hüppeliselt.</p> <p>Välja pakutud lesepensioni idee ja pensioni sidumine laste arvuga ei ole selles osas adekvaatseks lahenduseks. Lese pension ei ole Eestile kohane meede, kuna elu lõpuni koos elavad paarid moodustavad Eesti perede hulgas juba ammu väga väikese protsendi, levinum on vaba kooselu ja kärgpered. Pensioni sidumine laste arvuga ei kompenseeri naistele aga näiteks teiste pereliikmete hooldusvajadusega seotud sundvalikuid ja väiksemat panustamist palgatöösse, mida reeglina oodatakse eelkõige naistelt.</p> <p>Seetõttu oleks vajalik pensionisüsteemi oluliselt muuta ja vähendada pensioni sõltuvust sissetulekust. Faktiliselt võiks pensioni baasosa ollagi pigem kõigile võrdne.</p> <p>3.2. Kui suur oleks aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus?</p> <p>Eesti Naisteühenduste Ümarlaua arvamus on, et maksimaalne erinevus võiks olla kuni kahekordne ja tuleneda pigem töötatud aastate arvust kui teenitud palgast, kuna Eestis ei rakendata üldiselt töö väärtust arvestavaid palgasüsteeme ja palgad on nii eri sektorite, regioonide kui soolises lõikes äärmiselt ebavõrdsed. Kehtestada tuleks lisaks miinimumpensionile ka lagi, kust alates riik enam kõrgemaid pensione ei maksta.</p> <p>Riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse analüüsi ja ettepanekute väljatöötamise lähteülesandesse teeme ettepaneku lisada soospekt ja ülesanne välja töötada eraldi ettepanekud tulevase soolise pensionilõhe vältimiseks.</p> <p>Eesti Naisteühenduste Ümarlaud soovib osaleda ka juhtrühma töös.</p>
12	Eesti Ametiühingute Keskliit (EAKL),	<p>Eesti Ametiühingute Keskliit tänab riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse edendamise juhtrühma küsimuste eest pensioni adekvaatsuse ja solidaarsuse kohta. Vastuseks kirjeldame lühidalt EAKLi esmast nägemust, mis võib hiljem muutuda ning täpsustada sõltuvalt kõnealuse valdkonna edasistest arengutest.</p> <p>Arutades Teie poolt saadetud küsimusi põhjalikult meie volikogu õigus- ja sotsiaalkomisjonis, leiame:</p>

	Peep Peterson	<p>1. Eesti pensionisüsteemi suurim risk on töötajate sunnitud väljalangemine tööturul enne pensioniiga. Meie andmetel, on enamus kõrvalejäämistest põhjustatud tööandjate eelarvamustest vanemaealiste töötajate suhtes, ebapiisavast tervisest või vananenud tööoskustest. Kiirete ja tõhusate meetmeteta selle lõhe ületamiseks on keeruline leida lahendust ka pensionisüsteemi finantsiliseks ja sisuliseks tasakaalustamiseks.</p> <p>2. Adekvaatsuse ja solidaarsuse küsimuses näeb EAKL vajadust solidaarsuse suurendamiseks ja väärrika miinimumi tagamiseks igale vanaduspensioniealisele elanikule, milleks tuleb ennekõike reformida tänast pensioni esimest sammast. Meie kujutluses võiks pensioni süsteemi esimesed kaks sammast näha välja järgmised:</p> <p>I samm</p> <p>a) baasmäär, mis on absoluutse vaesuse määr koefitsiendiga 1,2 <i>Baasmäär on sisult rahvapensioni vaste. Riik peab tagama igale inimesele riikliku pensioni baasmäära sõltumata inimese tööpanusest. Näiteks tuleb ka koduperenaine, kes pole kordagi tööl käinud, kindlustada vanaduspäeviks sissetulekuga, mis võimaldab iseseisvalt toime tulla.</i></p> <p>b) staažipanus, mis tagab igale töötajale täiendava pensionikindlustuse sõltuvalt töötatud aastate arvust (lisandub baasmäärale) <i>Oluline on, et kõik töötatud aastad on võrdse väärtusega sõltumata erialast vms. Näiteks, kui inimene töötab koristajana 30 aastat, siis lisandub baasmäärale 30-kordne tööaasta väärtus. Kui inimese staaž piirdub töötamisega kõrge ametnikuna 5 aastat, siis saab ta lisaks baasmäärale 5 tööaasta väärtust. Selle tulemusena võib koristaja pensioni I samm kujuneda kõrgemaks, mis on ka loogiline ja õiglane, kuna koristaja tööpanus on oluliselt suurem. Samas võib solidaarsuskindlustus (sotsiaalmaks) ja pensioni II samm pilti muuta, kuna see põhineb konkreetsetel sissetulekul.</i></p> <p>c) sotsiaalkindlustusmaksu panusest lähtuv osa, mis väljendab seni teenitud legaalse töötasu määra. on küll solidaarsusmaks, mida kasutavad tänased pensionärid, kuid see peaks olema käsitatav ka sissemaksuna, mida tulevikus arvestatakse inimese enda pensioni kindlaksmääramisel.</p> <p>II samm ehk kohustuslik kogumispension on inimese sissemaks oma pensionifondi. Koos staažiarvestuse ja sotsiaalmaksuga peaks see tagama pensioni, mis vastab inimese tööpanusele ja on seega igati õiglane.</p> <p>Sambad kokku ehk pension peaks tulevikus moodustama keskmiselt vähemalt 70% inimese senisest töötasust.</p>
13	Sotsiaalkindlustusamet	<p>ADEKVAATSUS</p> <p>Rahvapensioni ja miinimumpensioni osas peaks olema vahe. Rahvapensioni makstakse isikule, kellele ei ole</p>

	<p>(SKA), Kati Kümnik</p>	<p>staažinõuded täidetud, kuid miinimumpensioni võiksid saada isikud, kellel on olemas pensioni määramiseks vajalikud tingimused, sh täidetud staažinõue, kuid selle alusel arvestatud pension jääb kehtestatud määrast väiksemaks.</p> <p>Isikud, kellel ei ole pensionistaaži ning täitmata on pensioni määramise nõuded, siis miinimumeesmärgiks sobib absoluutne vaesuse piir tingimusel, et see on seotud Eestis elatud ajaga. (Nt. 30 aastat). Sellisel juhul võiks Eestis vähema elamise korral maksta välja proportsionaalselt väiksem osak, aga mitte vähem, kui pool absoluutse vaesuse piirist (või muust kehtestatud miinimummäärast) .</p> <p>Rahvapensioni ja miinimumpensioni osas peaks olema vahe. Rahvapensioni makstakse isikule, kellele ei ole staažinõuded täidetud, kuid miinimumpensioni võiksid saada isikud, kellel on olemas pensioni määramiseks vajalikud tingimused, sh täidetud staažinõue, kuid selle alusel arvestatud pension jääb kehtestatud määrast väiksemaks.</p> <p>Arvestades vanaduspensioniea tõusu, on ettepanek, et tõuseb ka süsteemi panustamise määr. Eeltoodust tulenevalt võiks olla panus 20 aastat miinimumpalgaga töötamist.</p> <p>SOLIDAARSUS</p> <p>Baasosa võiks juba olla sarnane tänase rahvapensioniga, ehk suurus, mida tagatakse kõigile. Baasosa olulisus peaks tõusma. Sellele lisandub isikliku panuse osa. Isikud, kellel on täidetud pensionistaaži nõuded, kuid kelle palk on olnud pidevalt väike, nende isiklik panus lisandub baasosale.</p> <p>Pensioni suurusele peaks kehtestama ülempiiri ehk pensionilae.</p> <p>Arvesse peaks minema ka töötatud aeg ehk asjaolu, kas inimene töötas täistööajaga või mitte. Töötamine täistööajaga võiks tagada isiku jaoks kindlustusosaku väärtusega 1,0 või vähemalt võiks tööaeg anda mingi väärtuse juurde. Praegu kehtivas süsteemis on suurimaks ebaõigluseks asjaolu, et erinevate sissetulekutega isikud töötavad ajalises mõttes sama kaua, kuid pensioni suurus on erinev. Tegelikult elus võivad isikud teha sama tööd ja sama kvaliteetselt, kuid sõltuvalt erinevatest tööandjatest, läbirääkimisostkustest jms asjaoludest on sissetulekud erinevad, mõjutades nii pensioni suurust.</p> <p>Sooduspensionid võiks asendada tööandjapensioniga, kus keerukamad/raskemad/tervist kahjustavamate erialade korral tööandja maksab vanaduses pensionile lisa.</p>
14	Siiri Oviir	<p>1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit? Pakun selleks elatusmiinimumi koos vanaduspensionile õiguse tekkimiseks nõutava pensionistaažiga.</p>

		<p>1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida? Ei. Võiks sobida elatusmiinimum. (Vastupidisel korral makstakse riigieelarvelistest vahenditest juurde toetust. Mõttetu. Tegemist sama rahaallikaga, millele teisel juhul lisandub veel ka toetuste väljamaksmise halduskulu)</p> <p>1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpensioni? Arvestades, et keskmiselt on vanaduspensionäriil tööstaaži veidi üle 40 aasta, eluiga pikeneb, sh. tervena elatud aastaid on enam kui täna kehtivate otsuste seadustamist võiks ka staaži (sots,maksuga maksustatud) olla enam - näit.20.a.</p> <p>1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga? Ja. (Eesti alalise elaniku puhul) Sisserändajate puhul peaksid indikaatorid olema teised, näit. ka Eestis elatud aastate arv, kõrgem vanusepiir jms.</p> <p>2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit? Keskmine pension on puhtstatistiline näitaja. Tõstataksin siinjuures hoopiski küsimuse pensionivalemi korrektuurist, nimelt kindlustusosaku arvestamisel läbi aastakoefitsiendi. Jätaksin kõrvale keskmise isikustatud sotsiaalmaksu koefitsiendi. Finantsiliselt see isiku pensioni suurust ei muuda (selleks pole ka vahendeid) kuid tähelepanuta ei tohiks jätta emotsionaalset mõju. Ka see on tähtis.</p> <p>3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust? 3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sissemaksetest või olema pigem võrdsed? Peaksid sõltuma sissemaksetest. Vastupidisel juhul kaotame motivatsiooni maksu maksmiseks. 3.2. Kui suur oleks aktsepteeritav ebavõrdsus? Kuna pensionide suurus sõltub nii staaži kui kindlustusosakust on küsimuse püstitus sellisena ebaefektiivne. Määrates sotsiaalmaksu pensioni osale lae saavutaksime küll kõrgemate pensionidega vahe vähenemis aga samas ka pensionide eelarverea vähenemise. See teema vajaks konkreetset mõjuanalüüsi.</p>
15	Teenusmajanduse Koda (TMK), Evelyn Sepp	Etteantud analüüsi lähteülesanne vajab kindlasti täiendamist, sest süsteemi ei ole võimalik jätkusuutlikult kaasajastada vaadeldes vaid nn 1. sammast. Arvestades pikaajalisi arenguid Eesti tööturul, väljarännet ning demograafilisi trende tuleb kogu süsteemi käsitleda vähemalt 3-osalisena ja komplekselt. Teiseks on oluline fikseerida lähtealusena ka põhimõte, et edaspidi tuleb Eestil konkurentsivõime säilitamiseks oluliselt langetada ka tööandjate maksukoormust, sh. sotsiaalmaksu määra, mille maksmise koormus lasub täna tööandjate õlul. Selles osas teeme ettepaneku näha ette sotsiaalmaksu lagi mitte kõrgemal kui 3-kordne keskmine

palk ja piirata vastavalt ka sellelt arvestatud hüvitiste väljamaksmist.

Kolmandaks on selle reformi käigus asjakohane jagada sotsiaalmaks tööandja ja töövõtja vahel. See parandaks järelvalvet, distsiplineeriks ning informeeriks tegelikest kuludest mõlemat osapoolt.

Kogu pensionisüsteem vajaks meie nägemuse kohaselt järgmisi esmaseid muudatusi:

1. Oluliselt vajab tõstmist kohustuslik pensionistaaž – soovitame seda tõsta tänaselt 15 aastalt 25 aastale.
2. Tulevikus terendava suure naiste-meeste pensionilõhe vältimiseks tuleb mõistagi sisuliselt tegeleda tööturu probleemidega, kuid ettevaatavalt saab seda leevendada sellega, et riik teeb vanemapalga kasutajate eest sotsiaalmaksu kompenseerivaid makseid tegelikult varem makstud summa pealt, kuid mitte vähem kui miinimumpalk. Samuti tuleks selliste kompenseerivate maksete tegemist pikendada vähemalt 3 aastani see on selle perioodini, mil vanemal on võimalik mitte naasta tööle.
3. Erinevate kategooriate nn erivajadustega inimeste paindlikumaks integreerimiseks tööturule tuleb stimuleerida tööandjaid läbi maksusoodustuste ja kui vaja, siis ka lisatoetuste, mis on suunatud töökohtade füüsiliseks kohandamiseks. Kogu reform peab olema suunatud ja toetama põhimõtet, et motivatsioon tööturul osaleda püsiks kõrge eani.
4. Pensioniiga peab jätkuvalt kasvama ja vastama eluea tegelikule tõusule. Inimesi, kes soovivad pensioniealistena osaleda tööturul tuleb igati toetada nii läbi maksusoodustuste kui täiendõppe.
5. Kordame üle, et adekvaatne pension arvestades Eesti tegelikku palgataset koosneb vähemalt 3-sambast. Millest:
 - esimene tagab minimaalse toimetuleku ja on solidaarne;
 - teine sammas on kohustuslik ning arvestab inimese reaalselt töist panust, staaži ja sissetulekut ning tagab rahuldava elatustaseme;
 - kolmas sammas peaks pensionisaajaid ergutama langetama pikaajalisi investeerimisotsuseid. Kolmanda samba puhul tuleks kaaluda lisaks töövõtja maksetele, tööandja makseid töövõtja nimele. Sammas peaks olema oma olemuselt kindlustuspõhine ning soovitame läbi töötada lahenduskäigud, mis muudaks ka 3-samba teatud juhtudel või mahus kohustuslikuks. Samuti oleks vajalik motiveerida peamiselt läbi maksusoodustuste tööandjaid sõlmima töövõtjatega kokkuleppeid tegemaks makseid kolmandasse sambasse, et seeläbi investeerida töövõtjate pensionikindlustusse kui atraktiivsesse pikaajalisesse investeringusse. Selle samba roll on tagada adekvaatse toimetuleku jätkumine ka pensionieas.
6. Üle tuleb vaadata tänane pensionifondide korraldus, fondijuhtimise tasud ning tootlust soodustavad

		<p>regulatsioonid. Tegemist on kindlustusvõtjate huve vähe arvestava korraldusega ja seda tuleks oluliselt parandada.</p> <p>7. Samuti on oluline, et kõik eripensionid määral, milles nad ületavad I ja II samba tasemeid, viiakse üle pensionit maksva ettevõtte-asutuse palgakulude eelarvesse ja käsitletakse neid kui tööandja pensionit. On oluline kokku leppida põhimõttes, et nõ riiklike eripensionide osakaal peab oluliselt vähenema ja kui see siiski on põhjendatud, siis on see tööandja pension ehk selle väljamakseid ei ole õige ega õiglane teha üldisest pensionikindlustuse eelarvest ja teiste pensionisaajate arvelt.</p> <p>8. Lõpetuseks peame oluliseks fikseerida ka põhimõtte, et väikeste täiendustega on süsteem isetasuv ning täiendavaid makseid riigieelarvest pensionikassasse ei tehta.</p> <p>Lõpetuseks täname võimaluse eest selles üliolulises protsessis oma seisukohti esitada, kuid soovime juhtrühm institutsionaliseerida edaspidise töö tõhustamiseks ja vastutuse konkretiseerimiseks. Laiem kaasamine on mõistagi oluline, kuid üks töövorm ei asenda teist, vaid ainult täiendab seda.</p>
16	<p>Eesti Pensionäride Ühenduste Liit (EPÜ), Andres Ergma</p>	<p>1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit? Üks võimalikest võiks olla suhtelise vaesuse näitaja. Selle sobivust oleks vaja kontrollida tarbimisstruktuuri uuringuga.</p> <p>1.1. Kas absoluutne vaesus on miinimumeesmärgiks sobiv näitaja? Kui ei, siis mis võiks sobida? Ei sobi. Vt.eelnev</p> <p>1.2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpensionit (nt 15 aastat miinimumpalgaga)? 15 aastat 30% keskmisest palgast</p> <p>1.3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga? Ei pea</p> <p>2. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit? Asendusmäär ; Keskmise netopalk SOLIDAARSUS</p> <p>3. Milline indikaator võiks mõõta pensionide jaotust? Keskmise palk</p> <p>3.1. Kas pensionid peaksid sõltuma sissemaksetest või olema pigem võrdsed? Peaks sõltuma mõlemast, diferentseeritud kindlustusosak sõltuvalt palgast (I sammas)</p> <p>3.2. Kui suur oleks aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus? Suuruses 4 keskmist palka</p>
17	<p>Eesti Kaubandus - Tööstuskoda (EKTK),</p>	<p>Kaubanduskoda peab väga vajalikuks pensionikindlustussüsteemi jätkusuutlikkuse analüüsimist. Leiame, et analüüs peaks andma ülevaate pensionisüsteemi hetkeolukorrast, sisaldama tulevikuproгноosi, tooma välja tänase süsteemi kitsaskohad, mis kahjustavad jätkusuutlikkust ning analüüs peab tänastele kitsaskohtadele pakkuma välja võimalikke lahendusvariante.</p> <p>Enne analüüsi valmimist on paljudele küsimustele keeruline vastata, sest hetkel ei ole täpselt teada, millised on</p>

<p>Mait Palt, Marko Udras</p>	<p>erinevad lahendusvariandid ning mis on nende tugevused ja nõrkused, milline on teiste riikide praktika, milline on erinevate lahenduste mõju pensionisüsteemi jätkusuutlikkusele jne. Samuti sõltuvad allpool olevate adekvaatsust ja solidaarsust puudutavate küsimuste vastused sellest, milliseid muid muudatusi plaanitakse sisse viia pensionikindlustussüsteemi (nt pensioniea muutmine, muudatused pensionisüsteemi rahastamises). Järgnevalt esitame oma esialgsed ja üldised mõtted pensionisüsteemi kohta.</p> <p>ADEKVAATSUS</p> <p>1. Milline indikaator võiks mõõta miinimumpensionit? Kaubanduskoda kaldub hetkel toetama lahendust, et miinimumpension oleks seotud absoluutse vaesuse piiriga.</p> <p>2. Milline peaks olema staaž/panus süsteemi, et saada miinimumpension (nt 15 aastat miinimumpalgaga)? Toetame täna kehtivat põhimõtet, et vanaduspension saamiseks peab olema vähemalt 15-aastane pensionistaaž. Kui riik tõstab pensioniiga, siis tuleks kaaluda ka nõutava pensionistaaži suurendamist.</p> <p>3. Kas rahvapension peaks võrduma miinimumpensioniga? Kaubanduskoda ei ole hetkel veendunud, et tänases pensionisüsteemis on piisavalt ressursse võrdsustamiseks rahvapension miinimumpensioniga, mille suurus oleks võrdne absoluutse vaesuse piiriga. Võimalik, et rahvapension võrdsustamine miinimumpensioniga viib pensionikindlustuse tulude ja kulude suhte veelgi rohkem tasakaalust välja. Näiteks 2013. aastal oli absoluutse vaesuse määr 205 eurot ning rahvapension määr 140,81 eurot. Seega oleks 2013. aastal rahvapension määr pidanud olema ligikaudu poole suurem, et olla võrdne absoluutse vaesuse piiriga. Kui rahvapension võrduks miinimumpalgaga, siis tuleks vältida olukorda, kus näiteks 5-aastase kindlustusstaažiga isik saab samas summas pensionit isikuga, kellel on 15-aastane kindlustusstaaž. See tähendab, et isikutel, kellel on olemas seaduses nõutav pensionistaaž, peaks pension olema ka kõrgem kui rahvapension ehk miinimumpension.</p> <p>4. Milline indikaator või indikaatorid võiks mõõta keskmist pensionit? Keskmine pension võiks ka edaspidi olla seotud keskmise netovanaduspension ja keskmise netopalga suhtega. Samas võiks kaaluda keskmise pensioni sidumist ka suhtelise vaesuse määraga, kuid see lahendus vajab kindlasti täiendavat analüüsi.</p> <p>SOLIDAARSUS</p> <p>5. Kas pensionid peaksid sõltuma sissemaksetest või olema pigem võrdsed? Teatud osa pensionist peaks kõigile olema ühesuurune sõltumata inimese eelnevate aastakümnete sissetulekust. Samas peaks pension sõltuma ka inimese varasemast panusest pensionikindlustussüsteemi. Leiame, et pension peaks</p>
---------------------------------------	--

		<p>pigem sõltuma inimese varasemast sissetulekust kui olema kõikide jaoks peaaegu võrdne.</p> <p>6. Kui suur oleks aktsepteeritav pensionide ebavõrdsus?</p> <p>Arvestades asjaoluga, et inimeste sissetulekud võivad erineda kümneid kordi ja seega ka panus pensionisüsteemi, siis peame mõistlikuks, et ka pensionid erinevad mitmekordselt, sõltudes pensionistaažist ja varasemast sissetulekust.</p>
18	Riigikontroll II , Mart Vain	<p>Riigikontrolli hinnangul on pensioniindeksi ning vanaduspensioniea asjakohasuse mõju analüüsimine pensionikindlustussüsteemi finantsilisele ja sotsiaalsele jätkusuutlikkusele ning sellega seotud arutelu vajalik ning õigeaegselt algatatud.</p> <p>Ühtlasi on Riigikontrollil hea meel, et juhtrühma kinnitatud dokument „Riikliku vanaduspensioniea jätkusuutlikkuse edendamise analüüsi ja ettepanekute väljatöötamise lähteülesanne“ sätestab lõppraporti ja võimalike soovituslike arenguteede valiku (sh automaatse(te) kohandamismehhanismi(de)) esitamise tähtajaks 2016. a II kvartali. Riigikontroll juhtis 2014. a auditis¹² tähelepanu vajadusele leida hiljemalt 2016. a lõpuks Eesti demograafilist ja majanduslikku olukorda ja pensionisüsteemi eripära arvesse võttes kõige sobivam automaatne kohandamismehhanism. Oleme seisukohal, et olukorras, kus surve kasvab nii pensionikindlustuse eelarvele kui pensionide adekvaatsusele, on oluline vastavat lahendust rakendada alates 2026. a, mil praeguse seisuga pole edasist pensioniea tõusu ette nähtud. Juhul kui 2016. a lõpuks langetatakse otsus edasise lahenduse osas, jätkaks see ligi 10 aastat ettevalmistusperioodi rahvastiku jaoks ning võimaldaks kohandada süsteemi sujuvamalt demograafiliste muutustega.</p> <p>Samas juhib Riigikontroll tähelepanu sellele, et juhtrühma kinnitatud dokumendi kohaselt ei hõlma analüüs eripensionieid, väljateenitud aastate pensioneid, soodustingimustel vanaduspensionieid ja kohustuslikku kogumispensionit.</p> <p>Oleme seisukohal, et analüüs peaks sisaldama nii II samba kui eriliiki pensionidega kaasnevaid kulusid ning nende mõju pensionisüsteemi jätkusuutlikkusele. Kuigi õigus II samba pensionile oli eelmise aasta lõpus 25 154 inimesel, kellest väljamaksete avalduse oli esitanud 19 324 inimest, siis II samba pensioniga liitunud kokku oli 16.06.2015 seisuga 670 474 isikut ning kõikide fondide kogumaht 2 429 257 022 eurot¹³. Arvestades, et kõnealune analüüs ning selle pinnalt langetatavad otsused puudutavad eelkõige aastaid 2026 ja edasi, mil kohustuslikust kogumispensionist väljamaksete saajate arv on võrreldes tänasega kordi suurem, on Riigikontrolli hinnangul möödapääsmatu hõlmata</p>

¹² Riigikontroll. „Riigi pensionisüsteemi jätkusuutlikkus“. 2014, Tallinn.

¹³ Pensionikeskus. <http://www.pensionikeskus.ee/statistika/ii-sammas/kogumispensioniea-paevastatistika/> seisuga 16.06. 2015

<p>ka II sambaga seonduvad muudatused kavandatavatesse arvutustesse.</p> <p>Eriliiki pensioni (soodustingimustel vanaduspension, eripension, väljateenitud aastate pension) saajaid oli 01.01.2014 seisuga ca 38 000 inimest¹⁴ ning näiteks 2013. a kulus eriliiki pensioni saavate isikute pensionideks kokku 249 023 900 eurot, kusjuures riigi kulu eriliiki pensionärile aastas on ca poole suurem võrreldes keskmise kuluga pensionärile. Arvestades seda, et riikliku pensionikindlustuse tulude ja kulude vahe oli 2014. aastal -355 miljonit eurot ehk tulud olid umbes veerandi võrra väiksemad kuludest, on riikliku vanaduspensioni edendamise analüüsimisel otstarbekas arvesse võtta lisaks ennetähtaegsele pensionile ja edasilükatud pensionile ka ülejäänud I samba alla kuuluvad pensioni eriliigid.</p> <p>Lisaks tõi Riigikontroll 2014. a auditis „Riigi pensionipoliitika jätkusuutlikkus“ välja, et eelnimetatud eriliiki pensionide maksmine pole enam põhjendatud. Auditi tulemused näitasid soodustingimustel vanaduspensionäride ning väljateenitud aastate pensionäride puhul, et vastupidiselt nimetatud pensioniliikide kehtestamisel paika pandud eeldustele ei olnud nn soodusnimekirjas olevatel ametialadel töötamise järgselt inimeste tervisenäitajad kehvemad kui rahvastikus keskmiselt. Eriliiki pensionide korralduses ei suudeta hinnata töötingimuste mõju tervisele nii, nagu süsteemi loomisel planeeriti. Samuti tõi audit välja, et eripensionide maksmisel toodud põhjendused ja seatud eesmärgid ei ole enam aja- ega asjakohased, mistõttu soovitas Riigikontroll kaaluda kõigi eelnimetatud eriliiki pensionide kaotamist.</p> <p>Eesti pensionisüsteemi probleemidele juhtis tähelepanu juba 2010. a ka Euroopa Komisjon, kelle arvamuse kohaselt peaks Eesti reformima oma arvukad eriskeemid, mis võimaldavad varem pensionile jääda ja saada samal ajal oluliselt suuremat pensioni võrreldes nn tavapensioniga. Tulenevalt sellest on Riigikontrolli hinnangul oluline kajastada ka planeeritavas analüüsis eriliiki pensionide maksmise põhjendatust ning otstarbekust. Kuna kaudselt on riigi panus (tulumaksusoodustuste näol) ka kolmandasse sambasse, siis peaks projektsioonide koostamisel arvestama ka III samba mõju nii pensionikindlustuse jätkusuutlikkusele kui pensionide adekvaatsusele.</p> <p>Riigikontrollile 04.06.2015 saadetud e-kirjas paluti avaldada arvamust, millised pensionide adekvaatsust ja solidaarsust puudutavad indikaatorid võiksid olla sobivaimad.</p> <p>Riigikontroll on seisukohal, et nimetatud indikaatorite valik ei saa baseeruda erinevate osapoolte arvamustel vaid peab tuginema konkreetsetel arvutustel ja analüüsil, mille tulemusena oleks välja toodud muudatuste mõju nii</p>
--

¹⁴ Sotsiaalkindlustusameti e-kiri Riigikontrollile 05.03.2014.

<p>pensionikindlustuse eelarvele kui ka praeguste ja tulevaste pensionäride pensionide adekvaatsusele. Analüüsi koostamise järgselt, mil on teada erinevate stsenaariumite mõju, on partneritel võimalik tugineda konkreetsetele arvutustele ning selle põhjal koostada ka asjakohane hinnang.</p> <p>Sotsiaalministeerium ja Rahandusministeerium on dokumendis „Riikliku vanaduspensionide jätkusuutlikkuse edendamine“ toonud välja valiku mõõdikutest, millel pensionisüsteemi eesmärgid võiksid baseeruda. Riigikontrolli hinnangul ei peaks aga indikaatorite valikut piiritlema ainult välja toodud variantidega. Ühe näitena toome miinimumpensionide eesmärgi sätestavate indikaatorite valiku. Alternatiividena on välja pakutud absoluutse vaesuse piiri ja suhtelise vaesuse piiri. Nende alternatiivide erinevus on aga küllalt suur, mistõttu võib mõttekaimaks indikaatoriks osutuda välja pakutud alternatiivide keskmine.</p> <p>Kokkuvõtvalt teeb Riigikontroll Sotsiaalministeeriumile ja Rahandusministeeriumile ettepaneku võtta mõjuanalüüsi koostamisel arvesse ka kohustuslik kogumispension, soodustingimustel vanaduspension, väljateenitud aastate pension ja eripension ning projektsioonide koostamisel arvestada III samba mõjudega. Samuti on oluline tugineda pensionisüsteemi eesmärgi puudutavate indikaatorite valiku kaardistamisel konkreetsetel arvutustel ja mõjude analüüsimisel ning projekti lõppfaasis täiendada analüüsitulemusi partnerite seisukohtadega.</p>
--